

הרגעים הגדולים של "התקווה"

א. "התקווה" האסורה, 1936

שירות השידור בארץ הוקם 12 שנים לפני הקמת המדינה ונקרא: "קול ירושלים". בכל אותן שנים אסר המנדט הבריטי להשמע את "התקווה" ברדיו. בשנת 1936, בפתחה של תערוכה בתל אביב, נגנה התזמורת את המנון האנגלי ומיד לאחריו את "התקווה". טכני שידור הרדיו קיבל הוראה להפסיק את השידור מיד בתום המנון האנגלי, אך נרדם ולא שם לב לכך שהמנון אחד נגמר והשני התחיל... מאז בדקו הבריטים בקפדנות את נושא השמעת המנון בטקסי חיים. אך אלדאגה, גם לגורזה זו נמצא פתרון... במקום "התקווה" השמיעו עורכי הרדיו לעיתים קרובות את הפואמה הסימפונית "המולדה" מאות המלחין הצ'כי בדז'יק סטטנה. כשנשאלו מדוע, ענו בתמיינות: "לא ידענו שגם סטטנה בראשימה השחורה..."

ב. שירות "התקווה" של ניצולי ברגן בלזן, 20.4.1945

ב-15 באפריל 1945 שחרר הצבא הבריטי את מחנה ההשמדה ברגן בלזן בגרמניה. במחנה זה נרצחו 70,000 יהודים, ביניהם אנна פרנק⁵⁸ ואחותה מרגרט. כוחות השחרור מצאו במחנה 60,000 ניצולים ו-40,000 גופות מוטלות בעריםות בכל עיר. מגיפת הטיפוס היכתה באסירים. בכל פינה גססו אנשים ונעו בתשישות שלדיםعروמים, מוכי רעב וחול. ביום שישי, חמישה ימים אחרי השחרור, יוזם הרב הרטמן, סרן בצבא הבריטי, טקס קבלת שבת. הרב כינס את האסירים היהודיים במרכז המחנה וערך את הטקס באוויר הפתוח. הכתב הצבאי של שירות השידור הבריטי, ה-BBC, תיעד את הטקס: "בלב מחזה הזועה של מחנה ברגן בלזן התקבצו מאות אסירים ושרו את 'התקווה', כשהעיניהם נשואות אל ערמות המתים. הניצולים, החלשים והתשושים, התחבקו בשמחת השחרור, והתייפחו על קרוביהם שנלקחו לתאי הגזים ולmarshaps. האסירים ידעו שמקליטים אותם. הם רצו שהעולם ישמע את קולם, ועשו מאמץ אדיר לעמוד על הרגליים ולשיר. הקשייבו!"⁵⁹.

58 אנна פרנק (1929-מרץ 1945) נפטרה מטיפוס במחנה. היום שכתבה המתעד את התקופה הזאת לאור בדי אביה לאחר המלחמה, תרגם לחמשים שפות, הומח וווסרט לקולנוע ולטלוויזיה.

59 הקלטה היסטורית של כתבת ה-BBC פטריק גורדון ווקר, שודרה בתום המלחמה בגלים קצרים מלונדון לארצות הברית ושותפה במרכז Smithsonian Center באראה'ב. הקלטה נתגלתה בשנת 2002, והועלתה לאינטרנט בשנת 2006, 61 שנה לאחר ששודרה לראשונה. העלאת הקלטה גרמה לשערורייה תקשורתית ולהתקפה מיידית מחוגים מכחישי שואה שדרשו אישור לאותנטיות של הקלטה וקיבלו אותו בצירוף תמונות קשות.

ראו קישור באינטרנט ל- http://www.wjew.com/media/570/Holocaust_Hatikvah_.mp3

כך שודרה בעולם שירות "התקווה" על אדמת גרמניה הנאצית המובשת. לאחר התחלת מגומגמת ומהוססת, פורצת שירות הניצולים במלוא עוזה. מוזיקאים מקצועיים שהיו בין האסירים התאמצו ושרו בקהלות. המקהלה המרוסקת והמרגשת זו שרה את הנושא המקורי של איימבר: "עוד לא אָבֹךְ תִּקְרַתְנוּ / הַתְּקֻנָּה הַנּוֹשֶׁנָּה / לְשׁוֹב לְאָרֶץ אֲבוֹתֵינוּ / לְעִיר בָּה דָּדוֹד חָנָה". בתום "התקווה" קרא הרוב בעברית: "עם ישראל חי!" הכתב הבריטי

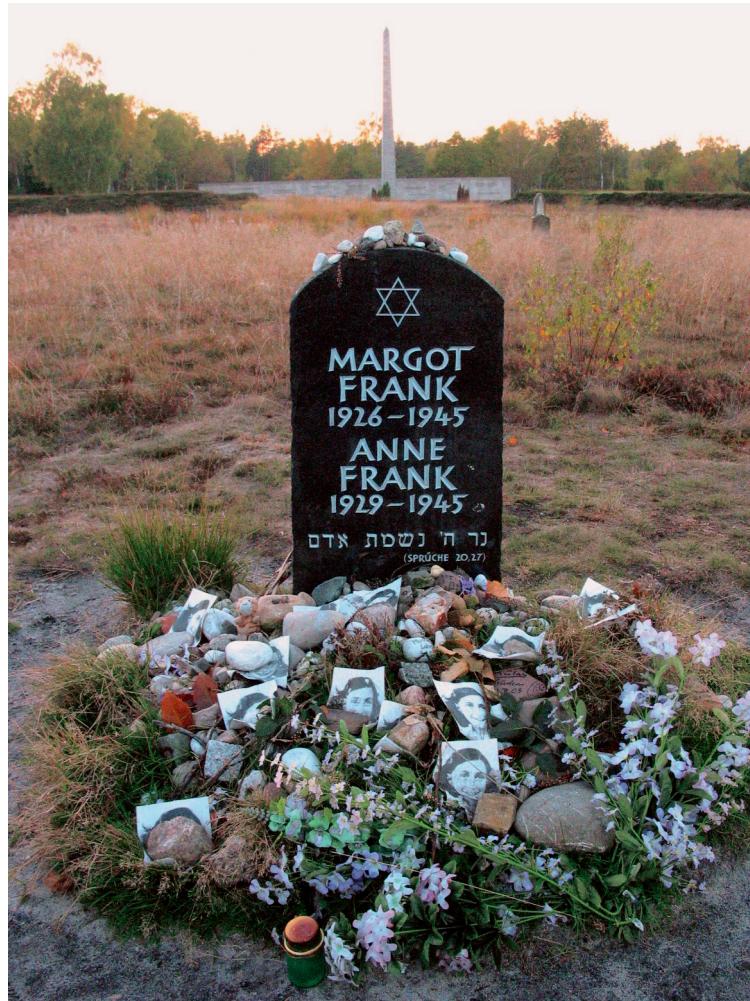
תרגם זאת מיד לאנגלית:

"The children of Israel still liveth".

ニיצולי ברגן בלזן פנו מן המחנה בראשית Mai.

ב-21.5.1945 הועלה מוחנה ברגן בלזן באש ונמחה מעל פני האדמה.

נותרה "התקווה" הזאת [\[תקליטור 1 רצואה\]](#) [16].

מצבה לאננה פרנק ולאחותה בברגן בלזן

ג. "התקווה" בפי "עליזי הגרדום", 1947-1945

12 עליזי הגרדום היו לוחמי האצ"ל והלח"י שנידונו לתלייה על הtentקשות באנשי הממשל הבריטי. עשרה מתוכהן 12 הנשפטים הוצאו להורג בתלייה. שניים מהם פוצצו עצם סמוך למועד הוצאתם להורג. כולם מתו כשירת "התקווה" בפייהם.

ב-1945.22.3.1945 אליהו חכימ ואליהו בית צורי, אנשי לח"י, הועלו לגרדום במצרים על רצח שר המושבות הבריטי, הלורד מוין בביוקו בקהיר (6.11.1944). מווין היה השר הבריטי האחראי לסיגרת הנמלים בפני המעלפים. המשפט נתן למתנקשים הזדמנות לגנות בפומבי את מדיניות האימפריה הבריטית. במשפטו אמר אליהו חכימ: "הנו מאשימים את הלורד מוין והממשלה שהוא מייצג ברצח מאות ואלפים מהינו, בגדת מולדתנו ושוד רכושנו... על כן אנו נאנסים היינו לחת את הצד לדיינו". ואליהו בית צורי הוסיף: "אלפים מבני עמי טבעו ביום של דם ודמעות, אך רב החובל הבריטי לא אסף אותם אל אנייתנו. הוא עמד על הסיפון והסתכל בשווון נפש כיצד בני עמי טובעו. ואם אחדים מהם הצליחו להגיע לחופי המולדת, הבריטי דחף אותם בחזרהימה שיטבעו. לנו לא נשאר אלא להיכנע או ללחום. החלנו להילחם". גזר הדין היה מוות בתלייה. חכימ ובית צורי שרואו את "התקווה" בקול רם וצלול בזמן שעלו לגרדום.

כך עשו גם תשעת הנידונים ב-1947: ארבעת אנשי האצ"ל – מרדי אלקחי, ייחיאל-דב דרזנר, אליעזר קשאני ודב גרונר, שנתלו על הtentקשות בקצינים בריטיים; משה ברזאני (איש לח"י שהtentקש בחני המפקד הצבאי של ירושלים) ומair פינשטיין (איש אצ"ל האחראי לפיצוץ תחנת הרכבת בירושלים); שלושה אנשי אצ"ל – יעקב וייס, אבשלום חייב ומair נקר, שנאסרו על פריצה לכלא עכו – כולם שרואו את "התקווה" ברגעיהם האחרונים.⁶⁰ בעבר פחות משנה, ב-14 במאי 1948, הסתיים שלטונו המנדט הבריטי בארץ ישראל (1948-1920).

בתא הגרדום בעכו – על לוח עליזי הגרדום – חקוקות השורות:

במותם ניצחו את המוות,
נש망תם יצאה בשירות החירות...

היום, שמות עליזי הגרדום הם שמות רחובות בעיר ישראל, כוגן בשכונה היוקרתית רמת-אביב ג'.

כך הונצח זכרם של לוחמי המתחרות בשכונות מותרות.

60 ראו מנשה רבינא, *התקווה*, הוצאת המחבר, 1968, עמ' 43-48.

ד. "התקווה" ביום הכרזת המדינה, 1948

ה' באדר תש"ח, ה-14 במאי 1948, יום שישי אחר הצהרים. כל היישוב היהודי בארץ היה דורך בציפייה, צמוד למקלטי הרדיו. שליח מיוחד קיבץ שלושים נגנים מהתזמורת הישראלית לאספה מנהלת העם במחוזון ע"ש מאיר דיינגור בשדרות רוטשילד בתל אביב. כשהגיעו הנגנים נאמר להם כי בתום הקריאה "מגילת העצמאות" יזכו לנגן את צלילי המנון לראשו במדינת ישראל. בסיום הכרזתו של ראש הממשלה דוד בן גוריון ניתן אותן. כל הנוכחים פרצו במחיאות כפיים סוערות לצלילי "התקווה", שسودרה ב"קול ישראל" לרוחבי העולם, בפעם הראשונה באופן חוקי. בתום השמעת המנון חתם בן גוריון את האירוע במשפט המפורסם:

"כמה מדינת ישראל! תמה הישיבה הזאת!" [תקליטור 1 רצעה 18]

שאגת השמחה שבקעה מן הרדיו, עברה מיד לרחובות. המוני אנשים הציפו את הכיכרות בקריאות "עם ישראל חי", מחיאות כפיים, צוחחות גיל ו"פה בארץ חמדת אבות".⁶¹ כל הלילה ורקדו ההמנונים בהרחובות, שוו ושםחו. היה זה לילה מטורף של הגשמה ופחד, התעלות וחרדה. "התקווה" כיכבה וחגגה. למחירת הופצתה תל אביב מן האויר. מלחמת העצמאות החלה.

טקס הכרזת העצמאות לשכת העיתונות הממשלתית, צילום זולטן קלוגר

61 תיאור מרגש של האירוע כולל בספרו של עמוס עוז, **סיפור על אהבה וחושך**, כתר, ירושלים, 2002, עמ' .403-402

ה. "התקווה" מעל פסגת הר הצופים, 1967

ביום הרביעי למלחמת ששת הימים, יוני 1967, בקע קול שופר בהר הבית. העיר העתיקה חזרה לידיים יהודיות. בתום המלחמה נערך קונצרט ניצחון על פסגת הר הצופים עם התזמורת הפילהרמונית הישראלית וגדולי המוסיקאים היהודיים בעולם – המנצח ליאונרד ברנשטיין והכנר איזיק שטרן [תקליטור 1 רצועה 32]. באותו ערב, תחת שרביטו של ברנשטיין, "התקווה" שרה, צחה ובסכתה. היא התחלת כתפילה חרישית, פילסה את דרכה בכוחות מתגברים ומתחדשים והסתימה עצמה אדירה וחגיגת. הכנר איזיק שטרן מספר: "השמש סנוורה את עיני. החול חדר לגרוני. כסאות הנגנים על הבימה חרקו. בסביבה נשמעו קולות פירוק מוקשים, אך היה זה אחד הקונצרטים הגדולים של חי! בעבר בבואו לירושלים, הייתה מציז בהר הצופים בערגה. הפעם עמדתי במרומי עיר הקודש, וניגנתי את 'התקווה' על הפסגה!"⁶².

קהל המונחים בקונצרט הניצחון על פסגת הר הצופים, באדיבות ארכיון התזמורת הפילהרמונית

ג. שאלות לעובדה עצמאית

1. האם אתם מכירים רגעים גדולים נוספים של שירת "התקווה" שאינם מוזכרים בפרק זה?
2. ציינו "רגעים גדולים" של שירת "התקווה" שבהם לקחתם חלק. ה"רגעים" יכולים להיות לקוחים מכל אירוע שריתק את הציבור בשנים האחרונות בתחוםים שונים (פוליטיקה, תרבות, ספורט, טלוויזיה). נמקו את בחירתכם.

62 מיכאל אוחד, **הfillsרמונית – התזמורת הפילהרמונית הישראלית**, כתר, ירושלים, 1986.

לאונרד ברנשטיין מנצח על התזמורת הפילהרמונית הישראלית בגיןת "התקווה".
באדיבות הצלם יעקב אבירים, ארכיון התזמורת הפילהרמונית